

P. III. 490

BIBLIOTECA
CENTRALA UNIVERSITATII
BUCURESTI

BOABE DE GRÂU

ANUL IV, N-rul 2

REVISTA DE CULTURĂ

FEBRUARIE 1933

Biserica nouă a Mănăstirii Zamfira

MÂNĂSTIREA ZAMFIRA

I

Dacă pleci cu trenul din Ploiești spre Vălenii-de-Munte și te dai jos la Lipănești, a treia stație, peste o jumătate de oră, apucând la stânga, intri în satul Zamfira, mai puțin înstărit decât alte sate din jur. La capătul satului, pe malul Teleajenului, se înalță mănăstirea de maici Zamfira. Lunca Teleajenului este aici largă și netedă ca în palmă, cu pământ bun de grădinărie, de pomi și de flori. Primăvara, când se ia zăpada, întinderea este aurită de pădăie, din a cărei rădăcină maicile pregătesc dulceață nouă. Stând în mănăstire privirea îți este oprită spre dreapta de malul Teleajenului săpat în terasa Mislei; dar spre stânga îți este liberă până în dealul Scăenilor; spre miazăzi n'ai opreliște până la Ploiești, iar spre miazănoapte se ridică mai departe colinele carpatice.

Când ai intrat pe poarta șubredă a mănăstirii, în stânga se află «biserica veche a cimitirului», zidită după tipicul bisericilor din veacul al XVIII-lea,

cu sânnuri, cu pridvor, cu zid despărțitor la mijloc, cu icoane bune și cu tetrapoade încrustate cu sîdef.

Istoria acestei biserițe, menite unui sat de clăcași până la secularizare, este interesantă mai ales prin istoria ctitorilor ei. Pisania ne spune că această biserică cu hramul Sfintei Troițe s'a început cu osteneala și cheltuiala jupânei Zamfirii, soția lui Manuil Apostoli, în zilele lui Nicolae Voivod Mavrocordat. Dar murind Zamfira, s'a ostenit noru-sa Smaranda, fiica răposatului Ioan Bălăceanu — și ea fiind văduvă cu un cocon anume Manoil — și a sfârșit-o în anul 1743, luna lui Iulie în 28 de zile. Ostenitor a fost popa Ion.

Cine sunt acești ctitori? Manuil Apostoli, adică fiul lui Apostol, face parte din negustorii cunoscuți în vremea lui Brâncoveanu. Tatăl său Apostol Lazăr, adică fiul lui Lazăr, a pus cheltuială la ridicarea caselor și hanului dela Sfântu Gheor-

Căci în anul 1904, fostul mitropolit Ghenadie — din dorința de a fi socotit ctitor nou — a pus pe Toma Vintilescu să înoiască — adică să strice — pictura lui Grigorescu. Au scăpat icoanele împărătești cu semnătura lui « Nicu ».

Și în vremea mitropolitului Nifon și după el s'au zidit stăreție, arhondărie, clopotniță și chilii; maicile au îngrijit biserica și au ținut slujbă după tipicul mănăstiresc. Moșiile s'au secularizat, rămânând mănăstirii 35 de hectare în jur și vile dela Seciul. Mohairul, și acum în urmă covoarele sunt îndeletnicirea maicilor în vremea slobodă dela biserică.

Și mai are o notă bună această mănăstire: este

cântarea aleasă bisericească. Căci aici a venit mai des și a « paradosit psaltichie » vestitul psalt și compozitor Ștefănaș Popescu, meșter și la vioară și la chitară. Și la alte mănăstiri a dat lecții Ștefănaș, dar la Zamfira a avut noroc să descopere talente și glasuri. Să nu le fie cu supărare dacă trec aici numai pe maica Magdalina, stărița, autoare chiar de cântări psaltice, și pe maica Serafima. Datoria lor este să mențină și să paradosească frumosul ifos al psaltului Ștefănaș. Întru aceasta să le fie imbold mormântul lui (1824 — † 3 Octombrie 1911) săpat ca o streajă lângă stratele lor de cântărețe.

Preotul NIC. M. POPESCU

II

Din zamfirul cerului a luat mănăstirea Zamfiriei cel mai senin acoperiș: un albastru de safir ce pare aproape străveziu. Și albă în var dăinuiește stăpânind singurătatea sfântă, după ce arhondaricul a ars mistuindu-se până la temelii, iar chiliile smerite se tot dărapănă în lucie lipsă.

Sunt foarte mulți ani de atunci... mănăstirea păstrează o taină ce apropie veacul... un ucenic zugrav stătea într'o odăiță din casa unei maici, și mesteca vopseli într'o ulciță de lut. Ferestrele mici cu tulpan de borangic, erau aproape oblonite de mușcate mari și busuioc binecuvântat în mireasmă. Din când în când maica — o copilă cu ochi albaștri, comănac cafeniu și mătânie din sâmburi de măsline, se apropia târșind papucii — și se uita cu luare aminte la îndemânarea tinerețului cu mustață nemijită și ochi de mură neagră, care se căznea să scoată pe lemn, minuni ce nu se pot vedea decât în ceruri, de către cele mai curate suflete.

O maică purtând bujori și crini în obraz, cu tot focul rugăciunilor, cum să nu socoată minune mâna dibace a copilandrului priceput în ajutoarea zugravilor? E alt simțământ decât al prieteniei — împărtășirea de înțelegere, ce poate să fie între slujirea altarului și împodobirea lui?

Rugăciunea și zămislirea unei icoane pot fi închipuite osebite?

— Măiculiță, uite de două nopți nu dorm gândindu-mă la Dumneata. Imi trebuie un chip pentru ce vreau să fac. Uite stai așa...

— N'o fi cu păcat? Ce gând să mă alegi pe mine, făptură omenească. Nu se cade, sunt și prea tânără.

Ce-o să zică stărița.

— Nu se poate să fie păcat. Stai aici pe laviță, nu mai mișca! Eu am să iau o bucată de cărbune dintre tăciuni, și am să încerc să-ți scriu chipul. Zâmbește măicuță... gândește-te la raiul celor fericiți...

După o tăcere lungă, maica a suspinat ușor, și va fi spus: Știi, credința celor din popor e că

dacă cineva face după chipul tău icoană, mor repede, dar mie nu îmi pasă, și dacă vrei, stau cât trebuie.

Mănăstirea fusese dată în zugrăvire celui mai mare pictor — întâiul poate care se duse în țara Italiei să învețe acolo meșteșugul de-i zicea « artă » iar văpsirii tot el îi spunea « pictură ». Era cam bătrâior acest meșter renumit, cu toane și metehne, cum are tot omul în faimă, și era chemat dintr'o dată prin atâtea mănăstiri bogate ca să le împodobască, și pe la atâția boieri și negustori ca să păstreze amintirea în culoare, încât la mănăstirea cea mai mică își lăsase ucenicii să întindă culorile, iar el, avea să vină să facă repede obrazurile și mâinile icoanelor, când o putea, și mai târziu altarul.

Dar meșterul zăbovea să vie. Guri rele tâlmăceau întârzierea lui în altă parte, clevetind. Mănăstirea arăta înlăuntru atâta de ciudată, cu sfinți și sfinte, cu îngeri și heruvi — în ceruri de azur și grădini de aur, toți strălucind din vestminte viorii și trandafirii, dar fără mâini, și fără capete.

Ucenicii isprăviseră cât era datul lor să aștearnă pe zid, și acum zburdau, numai cel tânăr întârzia pe schelă — când nu îl chemau iar maicile să le arate abecedarul. Acum copilițele învățaseră să buchisească și el le asculta de sus de pe scări cum silabiseau pe ceasloave. Alteori se ținea de glume — și își găsea în ulcelele de lut pregătite pentru muncă mănunchiuri de flori de câmp — sau o crenguță albă de cais pe care nu se îndura să o arunce. Pe urmă rămânea ceasuri întregi lucrând, uitând de soarele de afară până ce întunecarea îi aducea aminte că a fost zi. Une ori ușa mănăstirii scârțâia, și o măicuță ca o căprioară se iveau în pragul asfințitului, privea pereții unde lipseau capete și mâini și ca să-și îndreptățească intrarea tulburătoare întreba muștrător:

— Tot nu vine meșterul vostru bătrân, al care știe să facă obrazuri? Ni s'a urit!

— Măicuță — uite aici ai cui să te închini, că

îți seamănă ca o lacrimă. Credeai că noi ăștia tinerii nu știm nimic?

Din intrare răsună însă un glas: — Ia să văd și eu, nelegiuților! Apoi așa ne-a fost vorba!

Și un șopot de voci femeiești ca un roiul zumzind: A venit adevăratul meșter al icoanelor — iacă na, a venit bătrânul cu o falcă în cer.

Sf. Constantin și Elena (1856)

Ucenicii erau înlemniți de spaimă — într'adevăr pictorul venise pe neașteptate între două drumuri și înainta acum printre ulcelele de culoare până la altar, răsturnând cu piciorul o cutie de lemn, în care s'a spart o ulcică de lut cu vopsea roșie... și se apropie de singura sfântă din altar care avea chip.

— Știați că nu e voie să se picteze fețele.

— Știam...

— Atunci cum ați lăsat pe alt pictor să zugrăvească în locul meu?

— N'a fost nimeni, n'a fost niciun pictor, putem jura! S'a jucat Nicu!

— Măicuță, îi iei apărarea? Cum te chiami, Elisaveta sau Aretina? Ai ajuns icoană!

Două copile tinere s'au roșit foc și au sbughit-o.

— Nicule, tu ai zugrăvit-o? Nu m'ai ascultat când am poruncit să nu pictați. Nici să nu mă mai ascultați, băete. Cu mine n'ai să mai lucrezi.

— Meștere, de ce atâta mânie — uite mă sui și șterg chipul, și gata.

Dar glasul bătrânului a tremurat. — Nu vreau asta. Chemați măicuțele înapoi — să fie de față la judecată puii de lăstun!

— Au venit măicuțele...

Nicu stă gata să plângă, când bătrânul pictor îl apucă de umeri, și cu o smucitură îl sărută pe obraz zicându-i: Da, nu mai e nevoie de mine. Vă dați doar seama cine e ăsta. Neobrăzatu o să picteze și altaru... ca pedeapsă!

Poate că două călugărițe tinere de ar fi îndrăznit, șopteau: Noi știam de cum a intrat în mânăstire asta. Dar nu se cădea vorbă.

Că nu poate închide ochii cel ce are optsprezece ani, și trăește asemenea întâmplare, nu e de plâns — când nopțile sunt de zamfir. Sub lună coperișul vioriu tremură licuriri albastre. Toate sgomotele conținesc. Rar se aude fântâna, sau un car gemând spre sate.

Nu vor fi dormit nici maicile de mulțumire, ci se vor fi rugat recunoscătoare proniei pentru împlinire.

Și cu puteri înzecite de a doua zi, băiatul a început fățiș să lucreze capete.

Acum porunca el, iar foștii tovarăși se supuneau în așteptare. Iar lângă ulcelele boiurilor, poate că se mai ascundeau crenguțe albe de cais, și mâini tainice stropeau cu apă sfințită vopselile...

Dar din strădania copilandrului altarul s'a ridicat ca un vis auriu. Parcă ar fi din miere — și din toate florile câmpului — de asemeni pe toate zidurile au înflorit chipurile sfinte, cu priviri ce pătrund sufletul. Incât mare laudă și bucurie a fost — când sfârșind cu bine și binecuvântat a plecat în lumea largă — la mai mare — fostul ucenic.

— Ce poate fi mai mare decât fala zugrăvirii unei icoane la care poți să te închini bine?

Iar când nu s'a mai văzut în zare: A uitat la noi cutia cu ulcele — să nu se piardă!

Anii s'au tors mai departe din caerul vremii pentru urzeala și bătătura lumii.

Fumul făcliilor de ceară, la învieri și prohoduri a tot înnegrît frumusețea lăcașului, fețele maicilor și ele s'au schimbat în post, veghie, rugăciune — pe când s'a tot întins funinginea uitării. Și cum rosturile traiului nu pot fi deslegate de noi — a venit alt păstor bisericesc, și a dat poruncă gospodărească, să se întocmească zugrăveală nouă, fiindcă întâia prea se stinsese... Și porunca îngustă s'a împlinit. Cineva însă — vreo două bătrânele aplecate, ar fi vrut împotrivire, o vorbă mai aspră în batjocură le-a închis gura — e drept că nu au mai adus în biserică vechia cutie de vopseli — și zugrăvi slabi au mășgălit peste ce izbutise în întunecare să rămâie, din harul copilului luminat.

Au rămas numai câteva chipuri vechi de zugrăveală nouă.

Mănăstirea s'a dres astfel în rău. Acum sfinți și îngeri nu mai aveau trup, totul stricându-se mai departe. Și alți ani au căzut ca boabe de chihlibar în mătâni. Intr'un târziu a mai pătruns și acolo veste cât de renumit a ajuns copilul de odinioară. Dar era prea târziu. Că icoanele drese de alții nu mai puteau din schimonosire să revie la frageda frumusețe dintâi, după cum nici tinerețea nu se mai întoarce — nici chiar pentru sufletele îngenuchiate la umbra icoanelor, nici pentru cele care cosesc fânul mormintelor.

Clopotele s'au tânguit prelung...

Anul acesta au murit și cele din urmă două maici bătrâne care l-au cunoscut la Zamfira, și pe bătrânul Tătărescu și pe Grigorescu cel tânăr. Odinioară la sfințirea mănăstirii una avusese treisprezece ani — alta pe aproape — și când și-au dat duhul, nu a trecut iar mult răstimp între ele. De pe urma-le în sărăcie, nu a rămas mare lucru — atât, cotrobăind prin podul chiliilor, urmașele au găsit o lădiță, patru scânduri nedate la rindea,

cu câteva cioburi de oală, tăciuni și văpsea înlăuntru, — nu de când s'au pomenit fără gust pe-reții, ci dela întâia vopsire.

La sfârșitul vieții cele două maici erau tăcute, nu le prea plăcea să vorbească de trecut — și s'au sfârșit ca două sfințe, citind în bătrânețe ca în copilărie viețile sfinților — așa cum mi-a povestit frumos părintele duhovnic Gherasim, cu graiu domol și barbă deasă căruntă — purtând pe umerii largi o blană aurie, veche în spic — pe care a căpătat-o moștenire dela una din cele două călugărițe...

Dar când ni s'a arătat lădița de scânduri aspre, cu praf roșior în ulcica de humă — tot ce voise să se păstreze dela copilele de patrusprezece și băiatul de optsprezece ani — am simțit că și cele mai smerite lucruri pot fi moaște — gândul nedeslușind mai mult — de ce în ucenic izbucnise ca o flacără străflugerând peste veac — alături de două copile fără prihană — puterea neînțeleasă careia în mărginire îi zicem: talent sau credință.

ADRIAN MANIU

